

Prof. Komárek, významný rodák ze Železné Rudy

V únoru letošního roku si připomenou čeští lesníci, zoologové, myslivci a ochránci přírody 55. výročí předčasného úmrtí vědce, pedagoga, spisovatele a skromného člověka, prof. Dr. Julia Miloše Komárka rodáka ze Železné Rudy.

Jeho otec Julius Komárek (1844 - 1919) pocházel z Jáchymova, z rodiny důlního inženýra. Po středoškolských studiiích v Praze začal studovat v roce 1863 na prestižní Lesnické akademii v Mariabrunnu u Vídně, jediné vysoké lesnické škole v tehdejším Rakousku - Uhersku. Po absolvování tohoto ústavu pracuje nejprve v palffyovských službách na Slovensku ve Voselci jako lesní správce. Brzy poté se stává hohenzollernským lesním správcem v Dlačově u Klatov. Do Železné Rudy přichází v roce 1880. V roce 1884 se v Železné Rudě žení s dcerou jednoho z předních českých rodů, Marií Šámalovou z Prahy. Po osmi letech manželství se 48letému Juliu Komárkovi narodil syn, budoucí prof. Julius Miloš Komárek. V roce 1896 se lesmistr Julius Komárek ujímá vedení Železnorudských hohenzollernských velkostatků. Do důchodu odchází v roce 1912. Umírá v Plzni v roce 1919 ve svých 75 letech.

Základní školní vzdělání získal **Julius Miloš Komárek** (*15.08.1892 - †7.2.1955) u soukromého českého učitele. Jinak by býval musel navštěvovat německou školu. V roce 1911 jako devatenáctiletý maturuje na klatovském gymnáziu. Hluboký vztah k přírodě, k lesu a myslivosti ho přivedl do Prahy na Filosofickou fakultu Karlovy univerzity. Tady začal studovat své oblíbené obory - zoologii a botaniku. Po obhájení dizertační práce v roce 1916 získává J. Komárek doktorát v oboru zoologie. Po určitou dobu působí jako středoškolský profesor na obchodní akademii v Praze.

V roce 1919 se vrací zpět na Karlovu univerzitu a na PřF se habilituje jako privátní docent v oboru zoologie. O rok později, v roce 1920 se habilituje v oboru užité entomologie. V této době se také stává asistentem prof. Aloise Mrázka (1868 - 1923), významného biologa a zoologa, ředitele Zoologického ústavu při Karlově univerzitě. Zde začíná jeho strmá vědecká a pedagogická kariéra. V roce 1925 je J. Komárek jmenován mimořádným profesorem a v témže roce je pověřen vedením II. zoologického ústavu. Řádným profesorem Karlovy univerzity se stává v roce 1932.

V roce 1921 společně s Ing. Antonínem Nechlebou (1859 - 1944) Dr. J. Komárek založil Výzkumný ústav pro ochranu lesa, který byl v roce 1931 rozšířen o oddělení Myslivost. Základním úkolem nově zřízeného ústavu byl boj s tehdejším rozsáhlým výskytem mnišky bekyně v lesních porostech. Tento škůdce je nebezpečný zejména u smrkových monokultur. Výsledky mnohaletého rozsáhlého výzkumu J. Komárek a jeho spolupracovníci zveřejnili ve své mezinárodně oceněné práci s názvem Mnišková kalamita v letech 1917 - 1927. Tato výzkumná práce vzbudila velkou pozornost i v zahraničí.

V oboru entomologie se v té době ústav intenzivně zabýval otázkami biologie hmyzích škůdců. V oblasti fytopatologie to bylo hlavně hledání efektivních prostředků boje proti sypavce (houbovitě onemocnění jehličnanů). Od počátku třicátých let minulého století ústav obrátil pozornost na šířící se grafiozu (houbovitě onemocnění jilmů). Na konci třicátých let ústav prováděl také průzkum zdravotního stavu karpatských lesů. Mimořádně vysokou úroveň měla zejména poradenská činnost. J. Komárek tuto instituci vedl nepřetržitě až do roku 1945. Dnes ústav v Jílovišti - Strnadech nese název Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti (VÚLHM).

J. Komárek byl již v roce 1919 pověřen výzkumem polyedrie mnišky, která měla být potenciálním prostředkem biologické ochrany proti přemnožení škůdce. K umělému vyvolání nákazy je třeba laboratorně namnožit kultury původce polyedrické nemoci a poté jimi infikovat přírodní populace bekyně mnišky.

V roce 1945 J. Komárek opouští výzkumný ústav a vrací se zpět na Karlovu univerzitu, aby se mohl plně věnovat poválečné obnově a budování zoologických pracovišť. Jeho zástupce prof. Antonín Pfeffer (1904 - 1997) odchází na ČVUT, Vysokou školu zemědělského a lesního inženýrství. Vedením výzkumného ústavu je pověřen prof. A. Kalandra. Hlavními iniciátory nového organizačního uspořádání vedle J. Komárka byli zoolog Václav Breindl (1890 - 1948) a parazitolog, pozdější akademik Otto Jírovec (1907 - 1972).

V letech 1946 - 1947 J. Komárek zastává funkci děkana Přírodovědecké fakulty UK. v akademickém roce 1947 - 1948 je proděkanem. Je to období, které rozhodujícím způsobem ovlivnilo vznik zoologických ústavů univerzity, jejichž organizační struktura prakticky přetrvává až do současné doby.

V roce 1954 J. Komárek zakládá se svými spolupracovníky (Skuhravý, Novák, Landa aj.) Entomologickou laboratoř ČSAV. Uvedené pracoviště po spojení s oddělením Patologie hmyzu Ústředního ústavu biologického se později stalo základem dnešního Entomologického ústavu AV ČR.

J. Komárek podnikl vedle cest na Slovensko také řadu přírodovědných cest na Balkánský poloostrov. Na hranici mezi Makedonií a Albánií ho nadchla nádherná příroda kolem Ochridského jezera. Tamní přírodní krásy a život místních horalů popisuje v knize Neznámá Makedonie (1940, 1946). Do kategorie cestopisů patří i jeho kniha Kavkazská cesta (1946, 1947).

Zamiloval si i Slovensko, kam se vždy velmi rád vracel. Na lovu ho obvykle doprovázel lovec z Livova, Havril Pilar. V pohoří Čergov na severovýchodním Slovensku měl dokonce svůj lovecký revír. Dodnes se nachází u obce Livovská Huta, poblíž Bardějova, pečlivě udržovaná Komárkova lovecká chata.

Tyto pobyty ho inspirovaly k napsání knihy Lovy v Karpatech (1942, 1943, 1954, 1962, 1975). V této u českých čtenářů velmi oblíbené knize se představil jako myslivec a současně zoolog. Po čase se kniha stala opravdovým „evangeliem“ českých myslivců a byla přeložena vedle slovenštiny také do maďarštiny.

Svou loveckou chatu měl prof. Julius Komárek také v Českém krasu, mezi obcemi Karlštejn a Srbsko. Pobýval zde zejména v době války, kdy byly uzavřeny české vysoké školy. Tady se seznámil i se svojí ženou Janou. Bohužel, chata se nezachovala. Za nevyjasněných okolností objekt v 90. letech minulého století vyhořel.

Prof. Komárek platil za vynikajícího pedagoga, vědce, spisovatele a vypravěče. Jeho přednášky z obecné zoologie vynikaly věcným obsahem, elegantním přednesem bez rutinního opakování, vždy doplněné mistrnými kresbami probíraných zoologických objektů. Vychoval celou řadu vynikajících odborníků např. doc. Dr. Mařana, prof. Dr. Veselovského, DrSc., dlouholetého ředitele pražské Zoologické zahrady, doc. Jana Patočku, DrSc., aj.

Rozsah jeho vědeckých a pedagogických aktivit byl mimořádně velký. Vedle rozsáhlých znalostí v obecné zoologii, s těžištěm na zoologii invertebrátní (bezobratlí), byl světově respektovanou vědeckou kapacitou v oboru studia ploštěnek (Turbellaria). Pokud jde o entomologii, zabýval se především jejími aplikacemi se zaměřením na ochranu lesa. S problematikou ochrany lesa vystoupil na celé řadě mezinárodních konferencí a kongresech, např. v Paříži, Stockholmu, Budapešti, Římě a jinde.

Již v roce 1946 apeloval ve své výzvě „Poslední příležitost pro národní park na Šumavě“ na potřebu, co nejdříve založit Šumavský národní park. J. Komárek má také značnou zásluhu na vzniku Tatranského národního parku. Jako první v Evropě (1926, 1932) začal používat letecké poprašování insekticidy v boji s mniškou a sosnokazem.

Velká láska k myslivosti provázela J. Komárka po celý jeho život. Velmi brzy si uvědomil, že znalosti o životě zvěře a jejím chování nejsou na takové úrovni, jakou by si myslivost té doby žádala. Jeho snahou bylo chov zvěře povýšit na moderní biologické základy. Je pravdou, že podstatně k tomuto přispěly stále zvyšující se škody na lesních porostech způsobené velkými býložravci.

Jeho přispěním se myslivost od roku 1931 stává součástí vědeckého výzkumu. Myslivecký výzkum se na samém počátku zaměřoval zejména na chov zvěře a hodnocení trofejí. Výzkumná činnost se později koncentrovala navíc i na choroby zvěře a na chov drobné zvěře, která byla základem tehdejší myslivosti. První výsledky výzkumné myslivecké činnosti byly jím prezentovány již v roce 1932 v rámci Lesnického kongresu ve francouzském Nancy.

Z podnětu J. Komárka byla od roku 1933 až do začátku války pořádána každoročně výstava loveckých trofejí. J. Komárek byl významným propagátorem myslivosti v odborném, denním tisku i v rozhlase. Dal podnět i k natočení prvních filmů s mysliveckou tematikou u nás.

Na lov vysoké, jelena, srnce nebo tetřeva se J. Komárek vždy pečlivě připravoval. Lov se mu často stával součástí vědecké práce. Zvláštní pozornost při lovu věnoval okolní přírodě, ale jako entomolog také i hmyzu. Jeho lovečtí přátelé často připomínali, že J. Komárek byl nejen dobrý myslivec, ale i velmi dobrý kuchař.

Po zavedení povinných mysliveckých zkoušek v Českých zemích v roce 1941 napsal III.díl - Myslivecká zoologie knihy Myslivecká škola (1941, 1946). J. Komárek je rovněž autorem třetího svazku vysokoškolské učebnice Lesnická zoologie (1954), který je věnován obratlovcům.

Kromě velkého množství různých odborných i populárních článků s mysliveckou tematikou napsal řadu dalších knih z oboru myslivosti : Jak určit stáří srnce (1931), O odstřelu srnců vůbec (1943, 1947), Hubení škodlivé zvěře a ptactva (1943), Myslivost v Českých zemích (1945, 1951).

Napsal i knihy určené pro širokou veřejnost: Hovoříme o zvířatech (1940) - kniha, která vznikla z jeho přednášek, Česká zvířena (1948) nebo Kapitoly o zvířatech. Za zmínku stojí uvést ještě knihu Neznámá tvář Prahy (1944), která obdržela Cenu hlavního města Prahy.

Dětem je věnována kniha Prázdniny v pralesích (1977). Zajímavostí je, že kniha vyšla až 22 let po jeho smrti. Poslední knihu, kterou předal ještě za svého života do tisku, byla Zvířátka zblízka (1955).

Dne 7.2.1955 se J. Komárek chystal na cestu do Brna k dalšímu jednáním s prof. Kratochvílem. Tématem jednání měla být uvažovaná delimitace pracovišť zoologie a entomologie mezi Prahou a Brnem. Tuto cestu již neuskutečnil. Stalo se něco, co nikdo neočekával. Na fakultu brzy ráno zavolala paní Komárková a oznámila velice stručně: „Miloš zemřel“. Podle ještě dnes žijících pamětníků, jeho blízké spolupracovníky a přátele zasáhl hluboký smutek. Chybí nám o generaci starší osobnost Komárkova typu. Tato slova byla nejčastěji všude slyšet.

Prof. Pfeffer v nekrologu uvádí : „Komárek ztělesňoval postavu vědce, který dovede předvídavě určovat poslání vědy v celém tempu života národa. Uplatňoval a v život uváděl myšlenku, že věda musí vést praktický život a musí mít ve svém pracovním zaměření vždy náskok před praxí“.

Prof. Dr. Julius Miloš Komárek, člen korespondent ČSAV, byl členem významných prestižních vědeckých společností - Královské společnosti nauk, Čs. akademie zemědělské, Masarykovy akademie práce, Učené společnosti Šafaříkovy, Československé společnosti zoologické, ornitologické, entomologické, a také byl prezidentem Československé zoologické společnosti (1934 - 1955) aj.

Urna s popelem prof. Komárka je uložena k poslednímu odpočinku v Praze na Olšanských hřbitovech.

Příspěvek byl původně publikován v Železnorudském zpravodaji č. 1, 2 / 2010, autor poskytl souhlas s jeho prezentací na informačním serveru ŠumavaNet.CZ

V Plzni dne 04.02.2010

Ing. Josef Růžička